

## SUN'IY INTELEKTNING AHOLI BANDLIGIGA VA IQTISODIYOTNING O'SISHIGA TA'SIRI

**Xidirov Ulug'bek Gulboy o'g'li**

*Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti*

*Bank ishi va audit yo'nalishi 2-kurs talabasi*

*email; [ulugbekjon0218@gmail.com](mailto:ulugbekjon0218@gmail.com)*

**Annotatsiya.** *Ushbu maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining iqtisodiyot va mehnat bozoriga ta'siri tahlil qilingan. Sun'iy intellektning rivojlanishi va kengayishi global iqtisodiy o'sish va ishchi kuchining shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining mehnat bozoridagi o'zgarishlar, xususan, ish o'rinlarining yaratilishi va yo'qolishiga qanday ta'sir qilayotgani, shuningdek, bu jarayonlarning iqtisodiy o'sishga qanday ta'sir qilishi haqida batafsil tahlil berilgan. Sun'iy intellekt texnologiyalari yangi kasblarning paydo bo'lishiga, shuningdek, mavjud kasblarda o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda.*

*Maqolada sun'iy intellektning ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsiyalarni rivojlantirish va global iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishdagi ro'li ham ko'rib chiqilgan. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarining iqtisodiy tengsizlik va mintaqaviy farqlarga ta'siri ham tahlil qilingan. Xulosa qilib aytganda, maqolada sun'iy intellektning iqtisodiyot va aholi bandligi o'zgarishlariga ijobiy va salbiy ta'sirlari, shuningdek, ularni boshqarish va muvozanatlash uchun zarur siyosiy va ijtimoiy choralar haqida gapirilgan.*

**Kalit so'zlar:***sun'iy intellekt, iqtisodiy o'sish, mehnat bozori, aholi bandligi, avtomatlashtirish, yangi ish o'rinlari, kasb o'zgarishlari, ishlab chiqarish samaradorligi, texnologik innovatsiyalar, iqtisodiy tengsizlik, global iqtisodiy integratsiya, sun'iy intellekt texnologiyalari, iqtisodiy o'zgarishlar, ta'lim tizimi, sohalararo ta'sir.*

### **Kirish**

Bugungi kunda sun'iy intellect texnologiyalarining rivojlanishi va joriy etilishi global iqtisodiyot va jamiyatning barcha sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. sun'iy intellekt, insonning aqliy faoliyatini modellashtirishga asoslangan texnologiyalardan iborat bo'lib, dastlab oddiy vazifalarni avtomatlashtirish uchun ishlab chiqilgan edi. Biroq, vaqt o'tishi bilan bu

texnologiyalar o'z imkoniyatlarini kengaytirib, murakkab va yuqori darajadagi masalalarni hal qilishda, jumladan, qarorlar qabul qilishda, yangi innovatsiyalar yaratishda, va yangi ish o'rinlarini tashkil etishda faol ro'l o'ynamoqda. Bugungi kunda sun'iy intellekt texnologiyalarining ishlab chiqarishdan tortib, tibbiyot, ta'lim, moliya, transport va boshqa sohalargacha bo'lgan keng ko'lamli joriy etilishi, dunyo iqtisodiyoti va jamiyatni yangicha shakllantirishga olib kelmoqda.

Sun'iy intellektning iqtisodiyotga ta'siri ikki asosiy yo'nalishda sezilarli tarzda aks etadi. Birinchidan, mehnat bozori va aholi bandligi masalalarida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni va ahamiyati o'sib bormoqda. Texnologiyalar ish o'rinlarining yaratishiga, ammo ba'zi sohalarda mavjud ish joylarining yo'qolishiga sabab bo'lishi mumkin. Ushbu jarayon jamiyatdagi iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy tenglikka ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ikkinchidan, sun'iy intellekt texnologiyalarining iqtisodiy o'sishga bo'lgan ta'siri ham ancha katta. Ular ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsiyalarni tezlashtirish va iqtisodiy integratsiyani kuchaytirish imkonini beradi. Bu o'zgarishlar esa global iqtisodiyotning dinamikasini o'zgartirib, yangi global iqtisodiy muvozanatlarni shakllantiradi.

#### *Asosiy qisim*

Sun'iy intellektning mehnat bozoriga ta'siri ikki yo'nalishda namoyon bo'ladi: ish o'rinlarining yaratilishi va yo'qolishi. sun'iy intellekt texnologiyalari ba'zi kasblarda yangi imkoniyatlar yaratishga yordam beradi, boshqalarda esa mavjud ish o'rinlarini avtomatlashtirish orqali kamaytiradi. Biroq, bu jarayonning qanday o'tishi, iqtisodiy siyosat va ta'lim tizimiga bog'liq bo'ladi.

#### *Ish o'rinlarining yaratilishi*

Sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi va kengayishi yangi ish o'rinlarining paydo bo'lishiga olib keladi. Bu jarayonni tushunish uchun, avvalo, sun'iy intellektning yangi sohalar va kasblarni yaratish qobiliyatini ko'rib chiqish zarur:

*Texnologiya sohalari:* sun'iy intellektni yaratish va qo'llash uchun muhandislar, dasturchilar, tizim dizaynerlari va ma'lumotlar tahlilchilari kabi yangi mutaxassislar talab etiladi. Bularning barchasi texnologiya sanoati va ma'lumotlar bilan ishlashga qaratilgan yangi sohalar bo'lib, bu sohalarda ishlashni istaganlar uchun ko'plab imkoniyatlar ochiladi.

*Sog'liqni saqlash:* sun'iy intellekt tibbiyotda diagnostika, davolash usullarini optimallashtirishda foydalanilmoqda. Misol uchun, sun'iy intellekt yordamida

aniqroq tahlillar olib borilishi mumkin, bu esa yangi tibbiyot mutaxassislari, masalan, ma'lumotlarni tahlil qiluvchi biologlar yoki tibbiy robotlarni boshqaruvchi mutaxassislarni yaratadi.

*Yangi biznes va xizmatlar:* sun'iy intellekt orqali avtomatlashtirilgan xizmatlar va mahsulotlar yaratish uchun yangi ish o'rinlari yaratiladi. Internetda xizmatlar ko'rsatish, onlayn savdo va boshqa yangi biznes modellarini ishlab chiqish uchun yangi xodimlar va menejerlar kerak bo'ladi.

*Ish o'rinlarining yo'qolishi*

Sun'iy intellektning ishlash samaradorligini oshirish uchun joriy etilishi ba'zi sohalarida ish o'rinlarining kamayishiga olib kelishi mumkin. Bu, ayniqsa, avtomatlashtirilgan jarayonlar va robot texnologiyalarining rivojlanishiga bog'liq:

*Rutin va oddiy ishlar:* sun'iy intellekt texnologiyalari ko'plab oddiy va takrorlanuvchi ishlarni avtomatlashtirishga imkon beradi. Masalan, ishlab chiqarish sohasida montaj liniyalari yoki omborlarni boshqarish avtomatlashtirilishi mumkin, bu esa ishchilarning qisqarishiga olib keladi.

*Xizmatlar sohasi:* Mijozlarga xizmat ko'rsatish, sotuvchilar va boshqa xizmat ko'rsatuvchi kasblar ham sun'iy intellekt texnologiyalaridan zarar ko'rishi mumkin. Masalan, chatbotlar yoki avtomatik telefon yordamchilari mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonini avtomatlashtiradi, bu esa inson resurslariga bo'lgan talabni kamaytiradi.

*Transport va logistika:* Avtomatik transport vositalari, masalan, o'z-o'zini boshqaradigan yuk mashinalari va dronlar orqali transport va yuk tashish jarayonlari samarali amalga oshiriladi, bu esa sohadagi ish o'rinlarini qisqartiradi.

*Kasblarning o'zgarishi*

Sun'iy intellektning rivojlanishi bilan mavjud kasblarda ham o'zgarishlar yuz berishi mumkin. Ba'zi kasblar butunlay avtomatlashtirilsa, boshqalari yangi bilim va ko'nikmalarni talab qiladi. Bu ishchilarni yangicha ta'lim olishga va ko'nikmalarini rivojlantirishga majbur qiladi. Aholi bandligini ta'minlash uchun ta'lim tizimi va kasb-hunar o'rgatish sohalarida yangiliklar kiritilishi zarur.

*Iqtisodiyotning O'sishiga Ta'siri*

*Mehnat unumdorligini oshirish:* sun'iy intellekt texnologiyalari ishlab chiqarish va xizmatlar sohasida unumdorlikni oshirishi mumkin. Bu o'z navbatida iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi. Avtomatlashtirilgan tizimlar va AI yordamida ishlab chiqarish jarayonlari tezlashtiriladi, xatolar kamayadi va narxlar pasayadi:

*Samaradorlikning oshishi:* sun'iy intellekt yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, resurslardan yanada samarali foydalanish va xarajatlarni kamaytirish mumkin. Bu o'z navbatida kompaniyalarning raqobatbardoshligini oshiradi va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi.

*Global ta'minot zanjiri:* sun'iy intellekt yordamida ta'minot zanjirlarini yanada samarali boshqarish mumkin. Bu global miqyosda ishlab chiqarish va savdolarni optimallashtirishga yordam beradi, iqtisodiy o'sish sur'atlarini tezlashtiradi.

#### *Yangi iqtisodiy imkoniyatlar*

Sun'iy intellekt nafaqat mavjud sanoatlarni optimallashtiradi, balki yangi iqtisodiy sohalarni ham rivojlantiradi. Misol uchun:

*Startaplar va yangi bizneslar:* sun'iy intellektning qo'llanilishi yangi biznes modellari va startaplarni yaratadi. Innovatsion yechimlar orqali yangi bozorlarda o'sish imkoniyatlari yuzaga keladi.

*Yangi xizmatlar:* Ma'lumotlar tahlili, bulutli texnologiyalar va avtomatizatsiya yordamida yangi xizmatlar yaratish, masalan, onlayn ta'lim, sun'iy intellekt bilan bog'liq maslahat xizmatlari va boshqalar paydo bo'ladi.

#### *Iqtisodiy tengsizlik va mintaqaviy farqlar*

Sun'iy intellektning iqtisodiy o'sishga ta'siri har doim ijobiy bo'lmasligi mumkin. Agar sun'iy intellekt texnologiyalariga kirish imkoni cheklangan bo'lsa, bu iqtisodiy tengsizlikni yanada kuchaytirishi mumkin:

*Daromadlar tengsizliklari:* Sun'iy intellektni ishlab chiqadigan va undan foydalanuvchi kompaniyalar iqtisodiy jihatdan qudratli bo'lib qoladi, bu esa kambag'al va o'rta qatlamning daromad farqini yanada kengaytirishi mumkin.

*Texnologik bo'shliq:* Kam rivojlangan mamlakatlar va mintaqalar texnologiyaga kirish imkoniyatlaridan mahrum bo'lishi mumkin. Bu esa, global iqtisodiy farqlarni yanada oshiradi.

#### **Xulosa**

Bugungi kunda sun'iy intellekt texnologiyalarining tez rivojlanishi va joriy etilishi global iqtisodiyot va mehnat bozori uchun yangi imkoniyatlar va jiddiy chaqiriqlarni yuzaga keltirmoqda. Sun'iy intellektning iqtisodiy o'sishga, mehnat bozoriga, aholi bandligiga, kasblarning o'zgarishiga va jamiyatdagi tengsizliklarga ta'siri keng tahlil qilingan. Sun'iy intellekt texnologiyalari ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, innovatsiyalarni tezlashtirish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash orqali iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar ba'zi kasblar va sohalarda ish o'rinlarining kamayishiga sabab bo'lishi mumkin, ayniqsa, takrorlanuvchi va

oddiy ishlar avtomatlashtirilganda. Biroq, sun'iy intellekt yangi kasblar va sohalarning paydo bo'lishiga, yangi ish o'rinlarining yaratishiga ham turtki bo'lmoqda. Masalan, texnologiya sohalari, tibbiyot, sog'liqni saqlash va yangi biznes modellari orqali yangi mutaxassislar talab etilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellektning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirini boshqarish, uning salbiy oqibatlarini minimallashtirish uchun siyosiy va ijtimoiy choralarga ehtiyoj bor. Agar bu texnologiyalarni to'g'ri boshqarish va muvozanatni saqlash imkoniyati bo'lsa, ular iqtisodiyotning barqaror o'sishiga, yangi ish o'rinlari yaratishga va resurslardan samarali foydalanishga yordam beradi. Sun'y intellekt texnologiyalarining jamiyatga ta'siri turli sohalarda turlicha bo'lishi mumkin, shuning uchun har bir mamlakat va mintaqaga o'zining iqtisodiy va ijtimoiy xususiyatlariga mos ravishda bu jarayonni boshqarish zarur.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirzaxodjayev A.B., Sharifov Sh.S., Boboqulov B.M., "Makroiqtisodiyot" fanidan o'quv qo'llanma. - Samarqand: SamDU nashri, 2021 yil, -248bet
2. Makroiqtisodiyot: O'quv qo'llanma / N.M.Mahmudov, A.B.Shakarov, X.A.Ulashev, J.A.Shakarov: -T.:2021.-316bet
3. G.X. Nazarova. "Makroiqtisodiyot" fanidan ma'ruzalarda matn. T.: Toshkent Moliya instituti, 2017-yil, 243 bet.
4. Gulboy o'g, X. U. B. (2025). AKSIYADORLIK TIJORAT BANKLARINING RIVOJLANISHIDA XALQARO STANDARTLARINING RO'LI. ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 52-56.
5. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O'RNI. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 113-118.
6. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.
7. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 140-148.
8. Abdullaev, A. (2022). O'zbekiston iqtisodiyoti uchun jstga a'zo bo'lish sabab muammo va natijalari. *Raqamli texnologiyalar va ta'lim istiqbollari*, 1(2), 113-121.
9. Akhrorjon, A. (2022). Reasons, problems and consequences for the accession of the Uzbek economy to the WTO. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.

10. Akhrorjon, A., & Zumradkhan, K. (2022). The impact and results of membership of the wto on the education system. *Educational Research in Universal Sciences*, 1(5), 24-32.
11. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Karimova, S., & Solijonova, F. (2022). Jahon savdo tashkiloti boshqaruv tizimi. *Scientific progress*, 3(2), 343-347.
12. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Shamsiddinov, M., & Umarjonov, B. (2022). ISLAMIC FINANCE. *Scientific progress*, 3(2), 48-50.
13. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Anvarov, J., & Ismoilov, S. (2022). Islom moliyasi. *Scientific progress*, 3(2), 45-47.
14. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Umarjonov, B., & Shamsiddinov, M. (2021). Islom moliyasining xususiyatlari. *Scientific progress*, 2(8), 634-638.
15. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Yusupov, S., & Anvarov, J. (2021). Islom bankchiligidagi xavf. *Scientific progress*, 2(8), 639-642.
16. Abdullaev, A. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT-KADRLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MASALALARI. *Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari, uning.*
17. Mamadjonov, M., Abdullayev, A., Abdurahmonov, I., & Mamadaliyev, A. (2021). Challenges of management in the digital economy. *Scientific progress*, 2(6), 1533-1537.
18. Akhmadjonov, O., Abdullayev, A., Abdupattayev, A., & Sultonov, M. (2021). Islamic banking management, assets and liabilities. *Scientific progress*, 2(6), 1525-1532.
19. AA, M. F. M. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI VA AMALIY AHAMIYATI. *ÂXEOPOT-KOMMYHHKÂflfIX TEXHOMrnmÂPH BÂ TEÏÏEKOMMYHHKÂ^ mÂPHHHr 3ÂMOHÂBHH MYÂMMOÏÏÂPH BÂ EHHMÏÏÂPH OHÏÏÂHH PECnYEmKÂ HÏÏMHH-TEXHHKÂHMYMÂHMHMHrMÂrbPY3ÂÏÏÂP TmflÂMH*, 2(6), 794.
20. Ahmadjonov, O., Abdullayev, A., Mamayusupov, M., & Umarjonov, O. (2021). Raqamli iqtisodiyotda boshqaruv muammolari. *Science and Education*, 2(10), 636-642.
21. Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O'ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LIISH UCHUN UZOQ YO'LI VA XITOY TAJRIBASI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1 (1), 43-47.
22. Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1 (1), 290-293.